

Véletlen gráfok

Előadó: Porvázsnnyik Bettina Lívia
Témavezető: Dr. Fazekas István

Debreceni Egyetem, Informatikai Kar
Alkalmazott Matematika és Valószínűségszámítás Tanszék

Hollókő, 2013. április 04-05.

- PhD-képzés: 2012. szeptember -
- Témavezető: Dr. Fazekas István
- Kutatási téma: Véletlen struktúrák vizsgálata
  - Általánosított elhelyezési séma
  - Véletlen gráfok

Általánosított elhelyezési séma (Kolchin)

Legyenek $\eta_1, \eta_2, \dots, \eta_N$ nemnegatív egész értékű valószínűségi változók. Ha léteznek olyan $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_N$ független valószínűségi változók úgy, hogy az $\eta_1, \eta_2, \dots, \eta_N$ együttes eloszlására fennáll

$$\mathbb{P}\{\eta_1 = k_1, \dots, \eta_N = k_N\} = \mathbb{P}\left\{\xi_1 = k_1, \dots, \xi_N = k_N \mid \sum_{i=1}^N \xi_i = n\right\},$$

ahol $k_1, k_2, \dots, k_N$ tetszőleges nemnegatív egész számok, akkor azt mondjuk, hogy az $\eta_1, \eta_2, \dots, \eta_N$ valószínűségi változók leírhatók az általánosított elhelyezési sémával.

Az általánosított elhelyezési séma speciális esetei:

- véletlen elhelyezések
- véletlen erdők

Általánosított elhelyezési séma

- Rényi, A. Three new proofs and generalization of a theorem of Irving Weiss. *Magy. Tud. Akad. Mat. Kutató Int. Közl.* **7**(1-2) 203–214. (1962)
- Békéssy, A. On classical occupancy problems. I. *Magy. Tud. Akad. Mat. Kutató Int. Közl.* **8**(1-2), 59–71. (1963)
- Kolchin, V.F. Random Graphs. *Cambridge University Press, Cambridge, (1999).*
- Pavlov, Yu. L. Random Forests. *VSP, Utrecht, (2000).*
- Chuprunov, A.N. and Fazekas, I. An inequality for moments and its applications to the generalized allocation scheme. *Publ. Math. Debrecen*, **76** (2010), no. 3, 271–286.
- Chuprunov, A.N. and Fazekas, I. One some analogue of the generalized allocation scheme. *Manuscript, (2011).*

Eredmények

Konferencia:

- Porvázsnyik B. A generalized allocation scheme. Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar Őszi Tudományos Diákköri Konferenciája, Debrecen, 2011. (előadás)
- Porvázsnyik B.: A generalized allocation scheme. Conference on Stochastic Models and their Applications, Debrecen, Hungary, August 22-24, 2011. (poszter)
- Porvázsnyik B.: A generalized allocation scheme. XXVI. microCAD Nemzetközi Tudományos Konferencia, Miskolc, 2012. (előadás)

Cikk:

- Fazekas, I., Porvázsnyik B.: A generalized allocation scheme. *Annales Mathematicae et Informaticae* **39** (2012), pp. 57-70.

Véletlen gráfok

A modell kapcsolódik a napjainkban nagyon népszerű véletlen gráfok vizsgálatához.

- Az Erdős - Rényi véletlen gráf modell (1960)
  - $\mathcal{G}(n, p)$ n csúcsú véletlen gráf
  - minden élt egymástól függetlenül azonos p valószínűséggel húzunk be

Bollobás, B. *Random graphs*. 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge, (2001).

Véletlen gráfok

A nagy hálózatok közös jellemzője: a skálafüggetlenség

skálafüggetlenség: $p_k \sim Ck^{-\gamma}$, ha $k \rightarrow \infty$.

γ : karakterisztikus kitevő

(A k -fokú csúcsok aránya 1 valószínűséggel konvergál valamely p_k pozitív számhoz, ahol p_k polinomiálisan csökken $k \rightarrow \infty$ esetén.)

Véletlen gráfok

A nagy hálózatok közös jellemzője: a skálafüggetlenség

Példa

- *WWW (World Wide Web)* $\gamma_{in} = 2.1$ $\gamma_{out} = 2.7$
- *The movie actor collaboration network* $\gamma = 2.3 \pm 0.1$
- *Science collaboration graph*
The collaboration graph of mathematicians and neuroscientists publishing between 1991 and 1998 $\gamma = 2.1 - 2.5$

Barabási, A.L., Albert, R. Emergence of scaling in random networks. *Science* **286** (1999), 509-512.

Barabási, A.L., Albert, R. Statistical Mechanics of Complex Networks. *Reviews of Modern Physics* **74** (2002), 47-97.

Véletlen gráfok

- A Barabási-Albert véletlen gráf modell (1999)
  - Kiindulás: rögzített m_0 csúcsot tartalmazó gráf
  - minden lépésben egy új csúcs keletkezik, amely m különböző régi csúcshoz kapcsolódik
  - az új csúcs egy régi csúcshoz annak fokszámával arányos valószínűséggel kapcsolódik (preferential attachment)

Durrett, R. *Random graph dynamics*. Cambridge University Press, Cambridge UK, (2007).

Eredmények

A Móri Tamás és Backhausz Ágnes által ismertetett 3 pont kölcsönhatásán alapuló véletlen gráf modell általánosítása, illetve a modellre vonatkozó bizonyos eredmények kiterjesztése a "4 pontos esetre"

Konferencia:

- Fazekas I., Porvázsnyik B.: Scale-free property for degrees and weights in a preferential attachment random graph model. XXVII. microCAD Nemzetközi Tudományos Konferencia, Miskolc, 2013. (előadás)

Kéziratban:

- Fazekas I., Porvázsnyik B.: Scale-free property for degrees and weights in a preferential attachment random graph model

Fő motiváció

Móri Tamás - Backhausz Ágnes: A háromszöges modell

- *Egyetlen háromszögből indulunk ki*
- *A háromszögben minden klikk kezdeti súlya 1*
- *Minden lépésben 3 csúcs lép kölcsönhatásba, mely 3 csúcs egy háromszöget határoz meg*
- *Az új háromszögben minden klikk súlyát eggyel növeljük*

Backhausz, Á., Móri, T. F. A random graph model based on 3-interactions. *Annales Univ. Sci. Budapest., Sect. Comp.* **36** (2012), 41-52.

Backhausz, Á., Móri, T. F. Weights and degrees in a random graph model based on 3-interactions. arXiv:1206.0633v1 [math.PR] 4 Jun 2012

Móri Tamás - Backhausz Ágnes: A háromszöges modell

A gráf fejlődése:

A múlttól függetlenül,

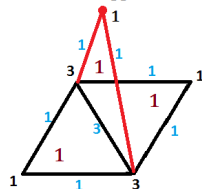
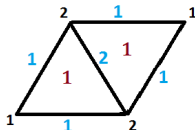
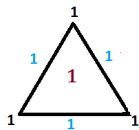
- p valószínűséggel egy új csúcs csatlakozik a gráfhoz
  - r valószínűséggel súlyarányosan választunk egy élt a már meglévő élek közül, melynek végpontjai az új csúccsal lépnek kölcsönhatásba (preferential attachment)
  - $1 - r$ valószínűséggel egyenletesen választunk két régi csúcsot, melyek az új csúccsal lépnek kölcsönhatásba
- $1 - p$ valószínűséggel három régi csúcs lép kölcsönhatásba
  - q valószínűséggel súlyarányosan választunk egy háromszöget a már meglévő háromszögek közül
  - $1 - q$ valószínűséggel egyenletesen választunk három régi csúcsot

$0 < p \leq 1$, $0 \leq r \leq 1$ és $0 \leq q \leq 1$ a modell fix paraméterei.

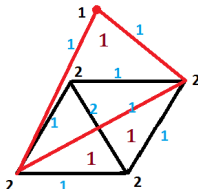
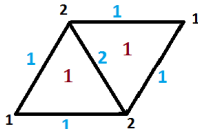
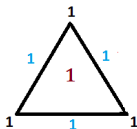
Móri Tamás - Backhausz Ágnes: A háromszöges modell

Minden lépésben a múlttól függetlenül p valószínűséggel új csúcs születik

r valószínűséggel

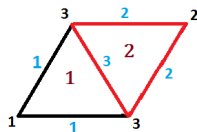
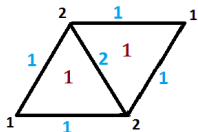
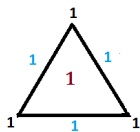
$1-r$ valószínűséggel

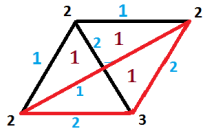
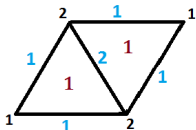
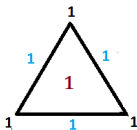
Móri Tamás - Backhausz Ágnes: A háromszöges modell

Minden lépésben a múlttól függetlenül $1 - p$ valószínűséggel 3 régi csúcs lép kölcsönhatásba

q valószínűséggel

$1 - q$ valószínűséggel

Véletlen gráfok: egy 4 pont kölcsönhatásán alapuló modell

Az általunk vizsgált modell az előzőekben ismertett modell általánosítása a "4 pontos esetre".

Modellünk a következő:

(A továbbiakban - az egyszerűség kedvéért - egy négy csúcsú teljes gráfot tetragonnak fogunk nevezni.)

A modell:

- *Egyetlen tetragonból indulunk ki*
- *Ebben minden klikk kezdeti súlya 1. (A gráf az alábbi klikkeket tartalmazza : 4 csúcs, 6 él, 4 háromszög és egy tetragon.)*
- *Minden lépésben 4 csúcs lép kölcsönhatásba, mely 4 csúcs egy tetragont határoz meg*
- *Az új tetragonban minden klikk súlyát eggyel növeljük*

Véletlen gráfok: egy 4 pont kölcsönhatásán alapuló modell

A gráf fejlődése:

A múlttól függetlenül,

- p valószínűséggel egy új csúcs születik
  - r valószínűséggel súlyarányosan választunk egy háromszöget a már meglévő háromszögek közül (preferential attachment)
  - $1 - r$ valószínűséggel egyenletesen választunk 3 csúcst (azaz bármely csúcshármaszt egyenlő eséllyel választjuk)
- $1 - p$ valószínűséggel 4 régi csúcs lép kölcsönhatásba
  - q valószínűséggel súlyarányosan választunk egy tetragont a már meglévők közül
  - $1 - q$ valószínűséggel egyenletesen választunk 4 régi csúcst (azaz bármely csúcsnégyest azonos eséllyel választjuk)

p , q és r a modell fix paraméterei.

Véletlen gráfok: egy 4 pont kölcsönhatásán alapuló modell

Vezessük be az alábbi jelöléseket:

- V_n : a csúcsok száma n lépés után
- $X(n, d, w)$: a d fokú és w súlyú csúcsok száma n lépés után

Tétel

Legyen $0 < p < 1$, $q > 0$, $r > 0$ és $(1 - r)(1 - q) > 0$. Rögzített w és d , $1 \leq w$ és $3 \leq d \leq 3w$ egészekre

$$\frac{X(n, d, w)}{V_n} \rightarrow x_{d,w} \quad (1)$$

teljesül 1 valószínűséggel $n \rightarrow \infty$ esetén, ahol $x_{d,w}$ nemnegatív számok.

Véletlen gráfok: egy 4 pont kölcsönhatásán alapuló modell

Tétel

Továbbá $x_{d,w}$ eleget tesz az alábbi rekurzióknak:

$$x_{3,1} = \frac{1}{\alpha + \beta + 1}, \quad x_{d,1} = 0, \quad \text{ha } d \neq 3,$$

$$x_{d,w} = \frac{1}{\alpha w + \beta + 1} [\alpha_1 (w-1) x_{d,w-1} + \alpha_2 (w-1) x_{d-1,w-1} + \beta x_{d-3,w-1}], \quad (2)$$

ha $w \geq 2$, $3 \leq d \leq 3w$, ahol

$$\alpha_1 = (1-p)q, \quad \alpha_2 = \frac{3}{4}pr, \quad \alpha = \alpha_1 + \alpha_2, \quad \beta = 3(1-r) + \frac{4(1-p)(1-q)}{p}.$$

$x_{d,w} > 0$ ha $w \geq 1$, $3 \leq d \leq 3w$, kivéve a $d = 3w - 1$ esetet. Ha $d = 3w - 1$, akkor $x_{d,w} = 0$, sőt, ebben az esetben

$$\frac{X(n, d, w)}{V_n} = o(n^{-a}),$$

ahol a pozitív konstans, mely függhet d -től és w -től.

A modell skálafüggetlensége

Jelölje $X(n, w)$ a w súlyú csúcsok számát n lépés után.

Tétel (Skálafüggetlenség súlyokra)

Legyen $0 < p < 1$, $q > 0$, $r > 0$ és $(1-r)(1-q) > 0$. Minden $w = 1, 2, \dots$ esetén

$$\frac{X(n, w)}{V_n} \rightarrow x_w = x_{3,w} + x_{4,w} + \dots + x_{3w,w} \quad (3)$$

teljesül 1 valószínűséggel ($n \rightarrow \infty$), ahol x_w , $w = 1, 2, \dots$ pozitív konstans, mely eleget tesz az alábbi rekurzióknak:

$$x_1 = \frac{1}{\alpha + \beta + 1}, \quad x_w = \frac{\alpha(w-1) + \beta}{\alpha w + \beta + 1} x_{w-1}, \quad \text{ha } w > 1,$$

ahol

$$\alpha = (1-p)q + \frac{3}{4}pr, \quad \beta = 3(1-r) + \frac{4(1-p)(1-q)}{p}.$$

Továbbá,

$$x_w \sim Cw^{-(1+\frac{1}{\alpha})}, \quad (4)$$

$w \rightarrow \infty$ esetén, valamely $C = \Gamma(1 + \frac{\beta+1}{\alpha}) / (\alpha\Gamma(1 + \frac{\beta}{\alpha}))$ pozitív konstanssal.

A modell skálafüggetlensége

Legyen W valószínűségi változó az alábbi eloszlással:

$$\mathbb{P}(W = w) = x_w, w = 1, 2, \dots$$

Legyen $\xi_1 \equiv 3$, és a $\xi_2, \xi_3, \dots$ valószínűségi változók függetlenek egymástól és W -tól. $w \geq 2$ esetén legyen ξ_w eloszlása az alábbi:

$$\mathbb{P}(\xi_w = 0) = \frac{\alpha_1 (w - 1)}{\alpha (w - 1) + \beta}, \quad \mathbb{P}(\xi_w = 1) = \frac{\alpha_2 (w - 1)}{\alpha (w - 1) + \beta},$$

$$\mathbb{P}(\xi_w = 3) = \frac{\beta}{\alpha (w - 1) + \beta}.$$

Legyen $S_w = \xi_1 + \xi_2 + \dots + \xi_w$.

A modell skálafüggetlensége

Tétel

$\mathbb{P}(S_W = d, W = w) = x_{d,w}$ minden $w = 1, 2, \dots$, $d = 3, 4, \dots, 3w$ esetén.

Tétel

Tegyünk fel, hogy $\alpha_1 > 0$ és $\alpha_2 > 0$. Ekkor

$$x_{d,w} = x_w \frac{\alpha}{\sqrt{2\pi\alpha_1\alpha_2 w}} \exp\left(-\frac{(d - \mathbb{E}S_w)^2}{2\mathbb{D}^2 S_w}\right) + O\left(w^{-\frac{1}{2}}\right), \text{ ha } w \rightarrow \infty,$$

ahol a maradéktag nem függ d -től.

A modell skálafüggetlensége

Tétel (Skálafüggetlenség fokszámokra)

Legyen $0 < p < 1$, $q > 0$, $r > 0$ és $(1-r)(1-q) > 0$. Legyen α_1 és α_2 egyszerre pozitívak. Jelölje $U(n, d)$ a d fokú csúcsok számát n lépés után, azaz $U(n, d) = \sum_{w: \frac{d}{3} \leq w \leq n+1} X(n, d, w)$.

Ekkor minden $d \geq 3$ esetén

$$\frac{U(n, d)}{V_n} \rightarrow u_d = \sum_w x_{d,w} \quad (5)$$

teljesül 1 valószínűséggel $n \rightarrow \infty$ esetén, ahol u_d pozitív számok. Továbbá,

$$u_d \sim \frac{\Gamma\left(1 + \frac{\beta+1}{\alpha}\right)}{\alpha_2 \Gamma\left(1 + \frac{\beta}{\alpha}\right)} \left(\frac{\alpha d}{\alpha_2}\right)^{-(1+\frac{1}{\alpha})}, \quad (6)$$

ahol $d \rightarrow \infty$.

További tervek

Általánosított elhelyezési séma:

- Az általánosított elhelyezési séma különböző variánsainak és érdekes speciális eseteinek tanulmányozása
- Határérték tételek igazolása

Véletlen gráfok:

- Általánosítás rögzített N csúcs esetére
- Az élek súlyára vonatkozó vizsgálatok
- A véletlen gráf modell eredeti konstrukciói újabb variánsai

KÖSZÖNÖM FIGYELMÜKET!!!